

OKM Opetus- ja kulttuuriministeriö

Sisäministeriön lausunto: Ehdotus kansalliseksi mediakasvatuslinjauksiksi

Johdanto

Mahdolliset kommentit ja huomiot johdannosta:

Ehdotuksessa pidetään mediakasvatuslinjausten päivittämistä tarpeellisena ja ajankohtaisena muun muassa mediakentän ja yhteiskunnan nopeiden muutosten vuoksi. Median käyttötavat ovat muuttuneet merkittävästi, ja samalla kriittisen medialukutaidon merkitys on korostunut. Informaatiovaikuttaminen, verkossa tapahtuva radikalisoituminen sekä rikollinen toiminta digitaalisissa ympäristöissä edellyttävät aiempaa systemaattisempaa ja ajantasaisempaa mediakasvatusta.

Poliisi on tuonut esiin vakavan huolen internetissä toimivista väkivaltaisista verkostoista ja niiden vaikutuksista lapsiin ja nuoriin. Nihilistiset väkivaltaverkostot syyllistyvät erityisesti lasten ja nuorten manipulointiin, kiristämiseen sekä vakaviin väkivaltarikoksiin. Toiminnan keskeisenä piirteenä on väkivaltatekojen kuvaaminen ja materiaalin jakaminen verkoston sisällä.

Sosiaalinen media ja viestintäsovellukset ovat muodostuneet keskeisiksi rikollisen toiminnan rekrytointikanaviksi. Rikolliset lähestyvät lapsia ja nuoria samoilla alustoilla, joita nämä käyttävät arjessaan. Ilmiöihin liittyvät muun muassa niin sanotut Crime as a Service (CaaS) ja Violence as a Service (VaaS) -toimintamallit, joissa rikoksia tilataan digitaalisesti. Rekrytoitu alaikäinen ei välttämättä tiedä rikoksen tilaajaa, motiivia tai uhria.

Kansainväliset erimerkit (esimerkiksi Ruotsissa) osittavat, että rikollinen toiminta siirtyy nopeasti alustalta toiselle. Kun viranomaisyhteistyö tiivistyy tietyssä viestisovelluksissa, toiminta siirtyy toiseen palveluun. Tämä kehitys korostaa mediakasvatuksen ajantasaisuuden merkitystä.

Sosiaalista mediaa käyttävät rekrytointiin myös ääriiliikkeet, joiden toiminnalle on ominaista niin sanottu pehmeä sisäänajo, jossa ideologinen sisältö tuodaan esiin vasta myöhemmin sitoutumisen vahvistuttua. Ulospäin viestintä voi olla maltillista, mutta taustalla voi olla vahvoja etnonationalistisia ja autoritäärisiä arvoja.

Ehdotuksen mukaan mediakasvatuksessa on olennaista opettaa tiedollisten valmiuksien lisäksi kriittistä ajattelua ja ilmiöiden tunnistamista. Yleisen tietoisuuden lisääminen tukee myös nuorten lähipiiriä huolestuttavien tilanteiden tunnistamisessa.

Johdannossa ei tällä hetkellä täsmennetä, missä iässä mediakasvatus aloitetaan, eikä miten se tulisi rakentaa lapsen kehitystason mukaisesti tai ketkä ovat keskeisiä toimijoita mediakasvatuksen tarjoajina.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Sisäministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 26
00023 Valtioneuvosto

Kirkkokatu 12
Helsinki

0295 480 171
+358 295 480 171

09 160 44635
+358 9 160 44635

kirjaamo.sm@gov.fi
www.intermin.fi

2. Mediakasvatuksen nykytila

Mahdolliset kommentit ja huomiot mediakasvatuksen nykytilasta:

Ehdotuksessa todetaan, että mediakasvatus on Suomessa monipuolista ja laadukasta. Toimijakenttä on laaja, mikä lisää mediakasvatuksen moninaisuutta. Mediakasvatuksen sisällössä on turvattu riittävä ymmärrys myös median rikolliseen toimintaan rekrytoitumisen ja muiden rikolliseen toimintaan yllyttämisen muodoista.

Ehdotuksessa on tuotu esille ristiriita siitä, että samaan aikaan kun medialukutaidon merkitys yleisenä ja tärkeänä kansalaistaitona sekä tärkeänä osana yksilön ja yhteiskunnan resilienssiä on lisääntynyt, sen koulutus esimerkiksi yliopistoissa on ajettu alas. Tämä voi johtaa merkittävään osamismisvajeeseen.

Ehdotuksen mukaan mediakasvatuksen kenttä on toisaalta muuttunut nopeasti. Haasteena on kokonaisvaltaisen mediakasvatuksen koulutuksen heikentyminen. Nuorten käyttämät viestisovellukset vaihtuvat ja kehittyvät kiihtyvällä tahdilla, mikä vaikeuttaa pitkäjänteistä kasvatustyötä.

3. Visio

Mahdolliset kommentit ja huomiot visiosta:

Visiossa korostetaan mediakasvatuksen ajantasaisuutta. Erityistä huomiota on hyvä kiinnittää lasten ja nuorten osalta siihen, että viestisovellukset ja verkkoalustat muuttuvat nopeasti. Tämä edellyttää jatkuvaa päivytystä niin sisältöihin kuin toimintatapoihin.

4. Tavoitteet

Mahdolliset kommentit ja huomiot tavoitteista:

Verkossa leviävä materiaali, jonka tavoitteena on heikentää demokratiaa sekä luottamusta yhteiskuntaan ja sen instituutioihin, on lisääntynyt. Aineistoa levittävät muun muassa valtiolliset toimijat sekä väkivaltaiset ekstremistiset ryhmät. Tavoitteissa olisi tärkeää korostaa, että medialukutaidon vahvistamisella on keskeinen merkitys demokraattisen järjestelmän ylläpitämisessä ja puolustamisessa. Medialukutaidon heikentyminen lisää sellaisten toimijoiden vaikutusmahdollisuuksia, joiden pyrkimyksenä on suomalaisen yhteiskunnan heikentäminen ja rapauttaminen.

Mediakasvatuksen sisällössä on turvattu riittävä ymmärrys myös median rikolliseen toimintaan rekrytoitumisen ja muiden rikolliseen toimintaan yllyttämisen muodoista.

5. Toimenpiteet

Mahdolliset kommentit ja huomiot toimenpiteistä:

Ehdotetut toimenpiteet eivät tällä hetkellä riittävällä tavalla ota huomioon haavoittuvassa asemassa oleviin ryhmiin kohdistuvia erityisiä riskejä ja turvallisuusuhkia. Tähän ryhmään kuuluvat muun muassa päihde- ja mielenterveyshaasteista kärsivät sekä kodin ulkopuolelle, kuten koulukoteihin tai lastensuojelulaitoksiin sijoitetut lapset ja nuoret. Haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten elämäntilanteissa voi ilmetä puutteita pysyvässä ja turvallisessa aikuistuen sekä myönteisissä roolimalleissa, mikä saattaa lisätä alttiutta rikolliselle rekrytoinnille ja hyväksikäytölle digitaalisissa toimintaympäristöissä. Luottamus yhteiskuntaan on voinut horjua ja epäoikeudenmukaisuuden kokemukset voivat lisätä riskiä käyttää internetiä ja sosiaalista mediaa rikollisiin tarkoituksiin.

Turvallisuusympäristön muuttumisen seurauksena osa väestöstä tuntee aiempaa enemmän turvattomuutta ja epävarmuutta ja ovat sen vuoksi alttiimpia omaksumaank verkossa leviävää haitallista materiaalia, kuten disinformaatiota, vihaista ja väkivaltaista puhetta ja salaliittoteorioita. Linjauksissa tulisi näkyä, miten tätä alttiutta torjutaan.

6. Toimeenpano ja seuranta

Mahdolliset kommentit ja huomiot toimeenpanosta ja seurannasta:

Myönteistä on, että eri toimijoiden rooli ja tehtävät on kuvattu, ja tämä auttaa eri toimijoita tunnistamaan oman roolinsa ja tehtävänsä toimeenpanossa.

Tulisi harkita, onko mediakasvatuslinjausten toimeenpanossa tehtäviä, joiden toimeenpanossa Lupa- ja valvontavirastolla olisi rooli ja tehtävä. Lupa- ja valvontavirastolla on mm. varhaiskasvatukseen, koulutukseen ja kirjastoihin liittyviä alueellisia tehtäviä.

Sisäministeriö vastaa kansallisen väkivaltaisen radikalisoitumisen ja väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisyn ja torjunnan toimenpideohjelman 2024–2027 (vnp 11.7.2024) toimeenpanon koordinoinnista. Ohjelmassa on päätetty toimenpiteistä, jotka liittyvät läheisesti mediakasvatuslinjausten tavoitteisiin. Näitä ovat mm vihapuheen vaikutusten tunnistamisen lisääminen, kriittisen ajattelun ja medialukutaidon tukeminen, viestinnän kehittäminen tukemaan propagandan, narratiivien sekä mis- ja disinformaation tunnistamista sekä toimenpide, jonka mukaan lisätään ja kehitetään ammattilaisten läsnäoloa digitaalisissa ympäristöissä.

Ohjelman vuosiraportin 2025 mukaan, poliisin kehittämän pelipoliisitoiminnan kautta on tavoitettu verkossa ja kasvokkain henkilöitä, jotka ovat joutuneet viharikosten, väkivaltaisen radikalisoitumisen tai kiristyksen kohteiksi. Rikollisesta toiminnasta irtautumaan pyrkiviä on ohjattu miniammatillisten tuen piiriin. Toimintamalli on saanut kansainvälistä tunnustusta innovatiivisena ja luottamusta rakentavana käytäntönä.

Vuosiraportin mukaan Keskusrikospoliisi on läsnä verkkoalustoilla muun muassa käsittelemällä nettivinkkejä. Lisäksi sen Terrorist Content Online (TCO) -toiminto hyödyntää toimivaltaansa määrätä poistettavaksi verkossa havaittua terroristista materiaalia. Keskusrikospoliisi on kouluttanut poliisilaitoksia, pelipoliiseja, nuorisotyöntekijöitä sekä muita viranomaisia, kuten lastensuojelun ja Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstä.

7. Liitteet

Mahdolliset kommentit ja huomiot liitteistä:

-

8. Yleiset kommentit linjausluonnoksesta

Yleiset kommentit kokonaisuudesta:

Sisäministeriö pitää linjausluonnosta kokonaisuutena tarpeellisenä ja ajankohtaisena. Mediakasvatuksen merkityksen korostaminen tärkeänä osana yhteiskunnan resilienssiä ja turvallisuutta tulee tuoda selkeästi esille. Mediakasvatus ei ole vain yksilöihin liittyvä asia, se vaikuttaa yhteiskuntaan laajasti.

Linjauksissa olisi tärkeää painottaa lasten ja nuorten suojaamista rikolliselta hyväksikäytöltä, houkutelulta rikolliseen ja ekstremistiseen toimintaan sekä digitaalisten alustojen roolia osana yhteiskunnan turvallisuutta ja resilienssiä.

9. Muita mahdollisia terveisiä valmistelijoille

Muita mahdollisia terveisiä:

-

Poliisijohtaja

Stefan Gerkman

Erityisasiantuntija

Tiina Alanen

Liitteet

-

Jakelu

OKM Opetus- ja kulttuuriministeriö

Tiedoksi

-

VN/2401/2026-SM-60

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: